

DE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN SPORT IN NEDERLAND

– Management samenvatting –

Twee derde van de Nederlandse bevolking beoefent actief een sport; 35% van de Nederlanders bezoekt daarnaast sportwedstrijden en de kijktijd naar sport op televisie is in vijftien jaar tijd verdubbeld. Aan sport wordt in Nederland per jaar €9.4 miljard uitgegeven. Hiervan wordt 68% besteed door de sporters zelf, 8% door sponsors en 24% door overheden. Het directe aandeel van sport in het Nederlandse Bruto Binnenlands Product bedraagt 0.85%. De waarde van sport is echter groter. Niet meegenomen is onder meer de waarde van de 1.6 miljoen vrijwilligers. Bovendien bevordert sport de gezondheid en de samenhang in de samenleving en kan het een positief imago opleveren voor Nederland in het buitenland. Overheden waarderen die extra bijdragen met meer dan €900 miljoen netto subsidies aan sport.

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Ministerie van Economische Zaken voerde *Policy Research Corporation* het onderzoeksproject 'De economische betekenis van sport' uit in de periode van november 2007 tot en met maart 2008. Het doel van dit onderzoek is het in brede zin in kaart brengen van de structuur, de financiële stromen en de economische betekenis van sport in Nederland. Hiertoe is in deze studie voortgebouwd op bevindingen uit bestaande studies en rapporten en het bestaande cijfermateriaal is, waar nodig aangevuld aan de hand van verdeelsleutels. De cijfers in het hoofdrapport en deze samenvatting geven grootteordes weer zonder uitspraken te doen over de causaliteit tussen verschillende onderdelen van sport & economie.

Structuur van vraag naar en aanbod van sport

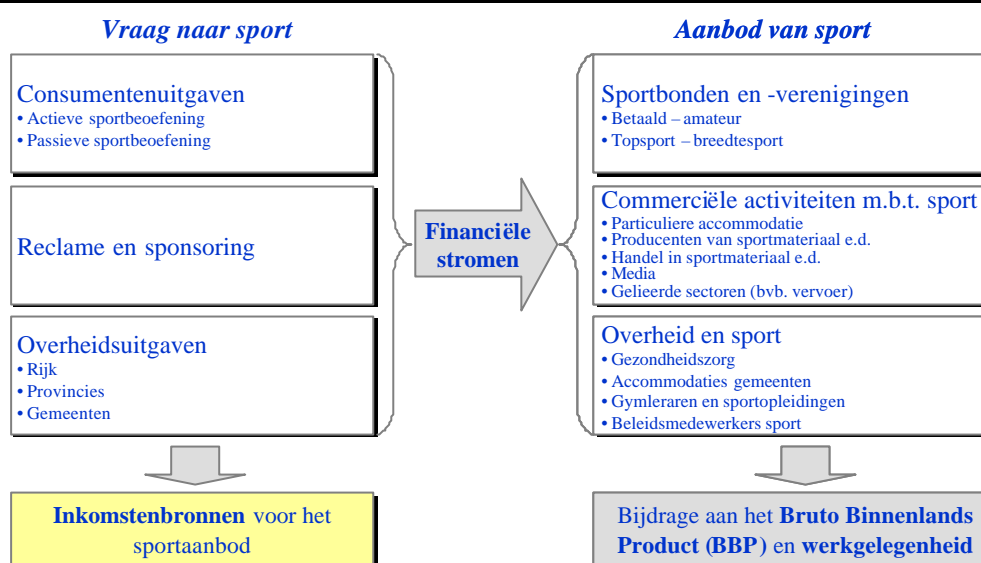
Sport & economie betreft het samenspel tussen overheid, bedrijfsleven, sportbonden en –verenigingen en de actieve en passieve sportbeoefenaars. In *Figuur 1* wordt een schematisch overzicht van dit samenspel weergegeven. De vraag naar sport kan worden onderscheiden naar drie hoofdcomponenten: consumentenuitgaven, reclame & sponsoring en overheidsuitgaven. Deze drie hoofdcomponenten weerspiegelen de 'vraag' naar sport en vormen ook de inkomstenbronnen voor de sportsector. Het aanbod van sport wordt verzorgd door sportbonden en –verenigingen, commerciële activiteiten met betrekking tot sport en de overheid.

Belangrijkste spelers van sport & economie in Nederland

Sportbonden en -verenigingen

Met betrekking tot het aanbod van actieve sportbeoefening kan onderscheid worden gemaakt tussen het niet (of beperkt) gesubsidieerde sportaanbod en het gesubsidieerde sportaanbod. Onder de laatste groep vallen de 72 sportbonden die bij NOC*NSF zijn aangesloten en de meer dan 27 000 bij de sportbonden/NOC*NSF aangesloten sportclubs en –verenigingen. De sportbonden hebben in totaal bijna 5 miljoen leden, waarvan de 15 grootste bonden ruim 80% van het ledenbestand beslaan.

Figuur 1 : Vraag naar en aanbod van sport & economie

Source : Policy Research Corporation

Commerciële activiteiten met betrekking tot sport

De niet (of beperkt) gesubsidieerde kant van het actieve sportaanbod heeft in het bijzonder betrekking op particuliere sportaccommodatie, fitnesscentra, maneges, sportscholen en zeil- en surfscholen. Er zijn in Nederland ongeveer 7750 sportaccommodaties en 2000 fitnesscentra; vooral deze laatste groep kent sinds midden jaren '90 een sterke groei. Daarnaast zijn er ook een groot aantal sportbeoefenaars die voor hun sport *niet* bij een bond en/of vereniging zijn aangesloten en die individueel of in groep onder andere wandelsport, trimmen, toerfietsen/wielrennen en zwemmen beoefenen.

Nederland kent op het gebied van sportuitrusting en -accommodatie een aantal wereldmarktleiders actief op de exportmarkt; een voorbeeld hiervan is de productie in Nederland en export van kunstgrasvelden. Ook de productie van sportartikelen – onder andere schaatsen en turntoestellen – wordt voor een deel in Nederland verricht. De totale exportwaarde voor Nederland van sportartikelen wordt geraamd op €348 miljoen in 2006 (zie slide 64). Op het gebied van sportkleding en -schoenen vindt het grootste deel van de productie in het buitenland plaats, hoewel in Nederland een aantal Europese hoofdzetels van distributiecentra van internationale sportmerken zijn gevestigd. De importwaarde en exportwaarde van deze sportgoederen bedroegen in 2006 respectievelijk €362 miljoen en €220 miljoen. Andere belangrijke stromen betreffen de invoer en uitvoer van sportvaartuigen, ter waarde van respectievelijk €154 miljoen en €559 miljoen. De belangrijkste importlanden voor Nederland op sportgebied zijn China, België en Duitsland; de belangrijkste exportlanden zijn Duitsland, België en Frankrijk.

Naast de actieve sportbeoefening is ook een groot deel van de Nederlandse bevolking een passieve sportbeoefenaar. Jaarlijks brengt ongeveer 35% van de Nederlandse bevolking een bezoek aan een

sportwedstrijd (zie slide 17). In de media neemt de passieve sportbeoefening ook een belangrijk deel in; meer dan 15% van de totale tv-kijktijd wordt besteed aan sport en de gemiddelde redactionele ruimte in de Nederlandse dagbladen die wordt ingevuld met sport bedraagt circa 15%. Ook worden jaarlijks meer dan 20 miljoen exemplaren commerciële sporttijdschriften verkocht (zie slides 18-20).

Naast de jaarlijks terugkerende, structurele sportevenementen in Nederland, worden er ook incidentele of eenmalige evenementen georganiseerd, zoals Europese of wereldkampioenschappen. Hoewel er vanzelfsprekend sterke raakvlakken bestaan tussen deze eenmalige evenementen – zoals bijvoorbeeld met betrekking tot het Olympisch plan 2028 – en de structurele vraag naar en het aanbod van sport in Nederland, is het niet mogelijk om Top-1 verbanden te leggen tussen eenmalige en structurele activiteiten. Voorts is het zo dat grootschalige sportevenementen niet enkel tot doel hebben om directe positieve economische effecten te realiseren, maar ook om een land op langere termijn op de kaart te zetten (country branding), waarbij imago en indirecte economische effecten een belangrijke rol spelen. Een gedetailleerde economische analyse van eenmalige grootschalige sportevenementen maakt geen deel uit van het onderhavige onderzoek, maar wel van het Olympisch Plan dat op dit moment wordt ontwikkeld door NOC*NSF.

Overheid & sport

De overheid investeert onder meer in sport door het verstrekken van subsidies aan sportbonden en –verenigingen. Andere belangrijke aspecten die in dit rapport onder overheid & sport worden gerekend zijn de gezondheidszorg – medische kosten als gevolg van sportblessures –, gemeentelijke sportaccommodaties, gymleraren en sportopleidingen en beleidsmedewerkers sport op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau.

Financiële stromen van sport in Nederland

Aan de basis van de economische betekenis van sport in Nederland liggen de financiële relaties tussen de verschillende spelers van vraag en aanbod. De financiële stromen die volgen uit uitgaven van consumenten, reclame & sponsoring en de overheid naar de verschillende deelsectoren van sport staan op hoofdlijn weergegeven in *Figuur 2* en bedragen in totaal €9.4 miljard. In het hoofdrapport zijn in nader detail *alle* financiële (sub)stromen naar de sportsector en tussen de verschillende onderdelen van de sportsector uitgewerkt (zie slide 48 e.v.). Hieruit blijkt dat de consumentenuitgaven aan de commerciële activiteiten met betrekking tot sport met bijna €4.8 miljard de grootste financiële stroom is. De overheid besteedt in totaal ongeveer €2 miljard aan sport (gemeenten, rijk en provincies), waarvan circa €900 miljoen door middel van subsidies aan sportbonden, –verenigingen en –accommodaties en daarnaast onder meer via gezondheidszorg en sportopleidingen. De overheidsuitgaven bedragen daarmee ongeveer de helft van deze aan cultuurbeheer en –verspreiding (zie slide 88). Binnen Europa scoort Nederland relatief hoog op het vlak van overheidsuitgaven voor sport per hoofd van de bevolking (zie slide 85) en neemt de vierde plaats in inzake overheidsuitgaven per capita aan sport, recreatie, cultuur en media (zie slide 84).

Figuur 2 : Overzicht financiële stromen van en naar Nederlandse sportsector

in miljoen €		NAAR			Totaal van de rij	Totaal van de rij in %
		Sportbonden en -verenigingen	Commerciële activiteiten m.b.t. sport	Overheid & sport*		
VAN	Consumentenuitgaven	897	4 788	237	5 922	68%
	Reclame en sponsoring	389	296	-	685	8%
	Overheidsuitgaven (bruto)	158	185	1 699	2 042	24%
	'Overige'	143	296	288		
	Totaal stromen	1 587	5 565	2 224		

Totaal = €9.4 miljard

* Overheid & sport: sportaccommodaties gemeenten, gymleraren en sportopleidingen, gezondheidszorg, beleidsmedewerkers sport

Source : Policy Research Corporation

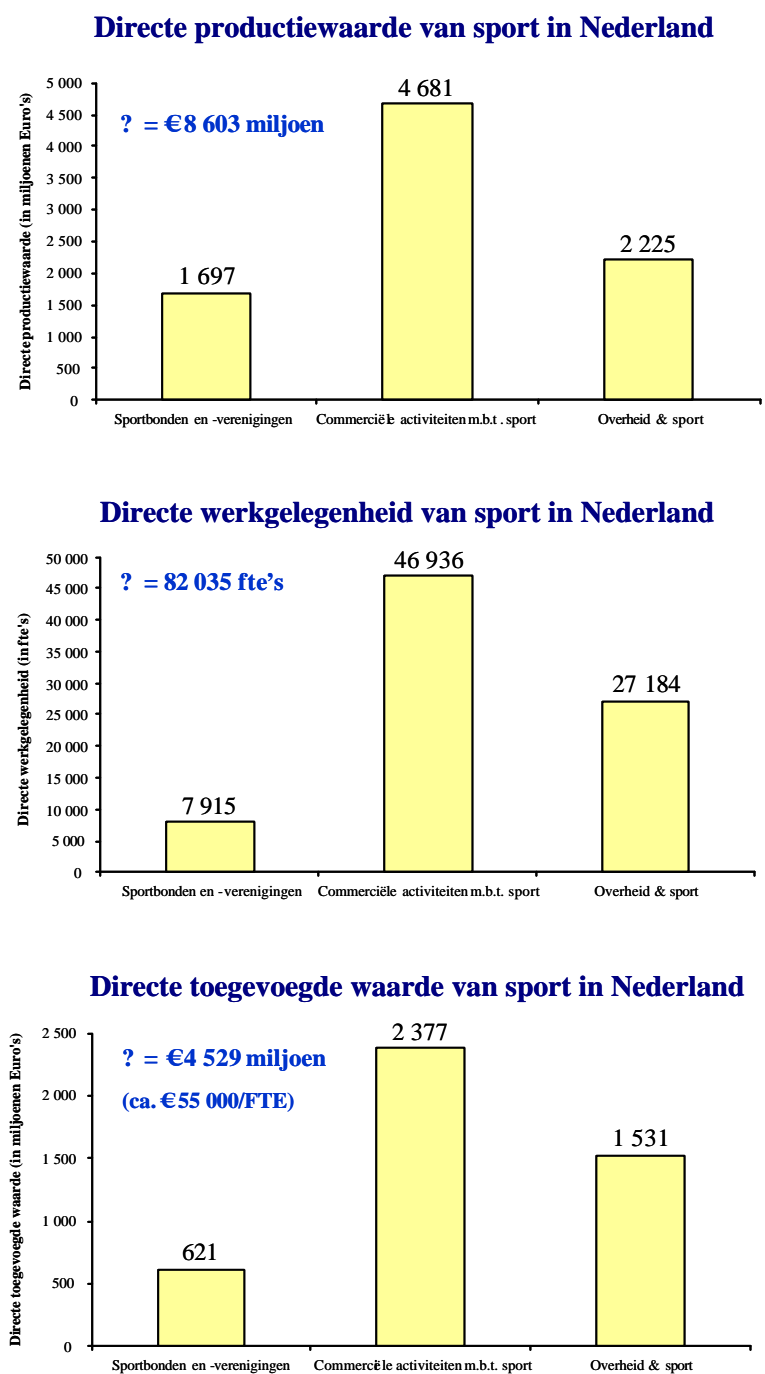
Economische betekenis van sport in Nederland

Bovenstaande financiële stromen zijn het resultaat van de vraag naar en het aanbod van sport in Nederland en leveren als zodanig een bijdrage aan de Nederlandse economie. De directe productiewaarde van sport in Nederland – waarbij de financiële stromen gecorrigeerd werden voor dubbel-tellingen en weglek naar het buitenland (bijvoorbeeld productie van sportschoenen in het buitenland) – bedraagt €8.6 miljard op jaarbasis (zie *Figuur 3* en slide 29 e.v.). De sportbonden en –verenigingen nemen hiervan 20% voor hun rekening, de commerciële activiteiten met betrekking tot sport 54% en overheid & sport 26%. De grootste deelsectoren binnen de commerciële sportactiviteiten en overheid & sport zijn respectievelijk de particuliere sportaccommodaties en de gymleraren.

Sport in Nederland creëert directe werkgelegenheid voor meer dan 82 000 fte (zie *Figuur 3*). Ter vergelijking: de creatieve industrie in Nederland biedt werkgelegenheid aan circa 72 000 FTE (enge definitie; zie slide 87). De directe productiewaarde en de directe werkgelegenheid van sport in Nederland realiseren samen een toegevoegde waarde van €4.5 miljard (€55 000/fte), wat overeenkomt met 0.85% van het Bruto Binnenlands Product. Vergelijkingen van het aandeel van sport in de Nederlandse economie met situaties in andere Europese landen zijn vooralsnog niet te maken; vaak

ontbreekt onderzoek ter zake of worden verschillende methodologieën gebruikt waardoor een gemeenschappelijke vergelijkingsbasis ontbreekt.

Figuur 3 : Directe economische betekenis van sport in Nederland

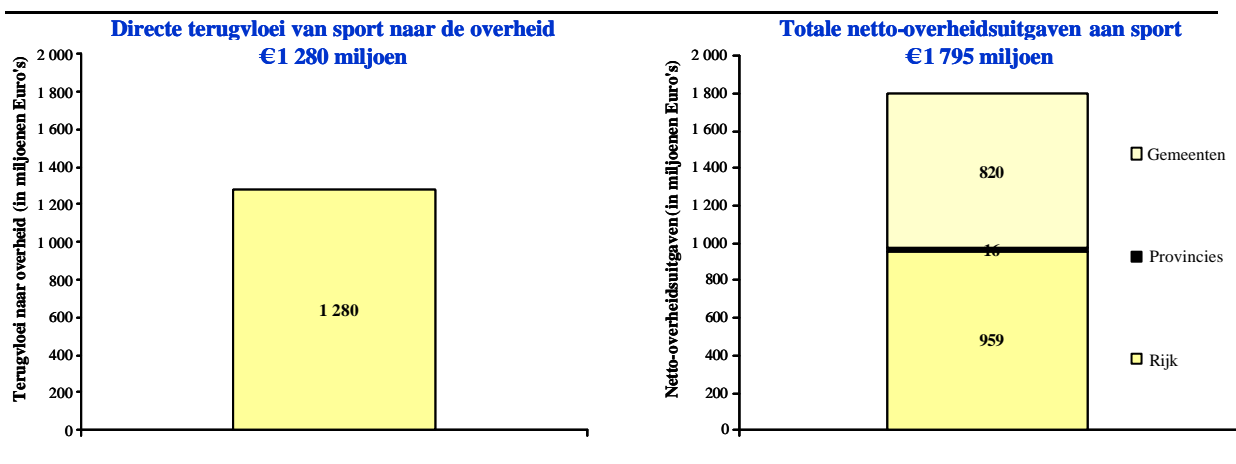

Source : Policy Research Corporation

De *indirecte* toegevoegde waarde van sport in Nederland, dat wil zeggen de economische effecten die gecreëerd worden door aankopen van spelers uit het sportaanbod in de rest van de Nederlandse economie – bijvoorbeeld de aankopen van fitnessstoestellen bij toeleveranciers – bedraagt €2.4 miljard (zie slide 44). De totale baten van sportaccommodaties en –clubs stegen de voorbije jaren bovendien aanzienlijk sneller dan het BBP (+280% en +206% versus +119% tussen 1988 en 2003).

In *Figuur 4* wordt de terugvloeit vanuit de sportsector naar de overheid getoond. Een deel van de toegevoegde waarde vloeit immers terug naar de overheid in de vorm van belastingen en sociale premies. De directe terugvloeit bedraagt bijna €1.3 miljard (zie slide 45). De totale netto overheidsuitgaven aan sport bedragen bijna €1.8 miljard; de belastingbetaler investeert in sport. Empirisch onderzoek geeft bovendien aan dat sportbeoefening meer en meer evolueert van een luxegoed naar een levensnoodzakelijk goed (zie slide 90).

Figuur 4 : Terugvloeit naar overheid van het sportaanbod in Nederland en netto overheidsuitgaven aan sport

Source : Policy Research Corporation

De maatschappelijke betekenis van sport in Nederland

Naast een significante economische betekenis, heeft sport in Nederland ook een grote maatschappelijke betekenis. Deze betekenis kan in bepaalde gevallen worden gekwantificeerd – bijvoorbeeld met betrekking tot gezondheidszorg – maar het betreft ook de meer kwalitatieve elementen van sport die een bijdrage leveren aan de cohesie en verdere ontwikkeling van de Nederlandse maatschappij. Enkele aandachtspunten in dit verband zijn het belang van sport voor gezondheid, sportdeelname, de relatie tussen sport en ruimtelijke ordening en innovatie in sport.

Sport & gezondheid (zie slide 81)

De jaarlijkse medische kosten van sportblessures bedragen €220 miljoen. Daarnaast leiden sportblessures ook tot indirecte kosten van circa €380 miljoen als gevolg van arbeidsverzuim. Daartegen-

over staan echter aanzienlijke positieve effecten van sport voor de gezondheid. Niet meer sporten zou voor Nederland een kost van €700 miljoen met zich meebrengen als gevolg van aandoeningen en verhoogd arbeidsverzuim. Bovendien kan sport ook in de toekomst een belangrijke bijdrage leveren aan het verminderen van de 6% sterfgevallen die ontstaan door onvoldoende lichaamsbeweging en aan het reduceren van de medische kosten die het gevolg zijn van ongezond gedrag, overgewicht en hoge bloeddruk (€2.8 tot €5.1 miljard per jaar).

Sportdeelname

De algemene doelstelling van het kabinet met betrekking tot sportbeleid is het creëren van een sportieve samenleving waarin zowel veel aan sport wordt gedaan als van sport wordt genoten. Meer beweging, integratie en deelname aan maatschappelijke activiteiten zijn hierbij de doelstellingen die worden nagestreefd middels ontwikkeling en uitvoering van diverse beleidsprogramma's.

Nederland kent een toename in sportdeelname, waarbij de achterstand van vrouwen bij het sporten in vergelijking met mannen is ingelopen en sportdeelname onder ouderen de afgelopen decennia indrukwekkend is gestegen.

Boeiend is dat de Nederlandse sport wordt gekenmerkt door een grote bijdrage van vrijwilligers. In de sportsector en met name bij sportverenigingen werken op vrijwillige basis circa 1.6 miljoen Nederlanders gemiddeld 13 uur per maand waarmee sport de belangrijkste vrijwilligersactiviteit in Nederland is (zie slide 25). Deze bijdrage is van groot belang voor de ontwikkeling en instandhouding van sportverenigingen en daarmee van grote maatschappelijke waarde.

De huidige overheidsdoelstellingen met betrekking tot sport hebben zowel betrekking op topsport als op breedtesport. Opmerkelijk is dat de investeringen in topsport gegroeid zijn; de toename van €95 miljoen investeringen uit collectieve middelen in Nederland voor de cyclus naar de Olympische Spelen van 2000 in Sydney naar €150 miljoen in 2004 voor de cyclus naar de Spelen in Athene is hiervan een illustratie. Deze investeringen kunnen leiden tot meer naambekendheid voor Nederland (country branding) en mogelijk – maar moeilijk te kwantificeren – tot een toename van de sportbestedingen en -investeringen.

Sport & ruimtelijke ordening (zie slide 97 e.v.)

Door de grotere vraag naar sport is ook de vraag naar ruimte voor sportaccommodaties toegenomen. Voor het beoefenen van buitensporten is door NOC*NSF geschat dat in 2020 ongeveer 8 750 hectare extra ruimte benodigd is, in het bijzonder voor golfterreinen. Voor binnensporten is de verwachting dat in 2020 ruim 100 hectare aan extra ruimte nodig is, hetgeen neerkomt op ongeveer 425 extra sporthallen. Daarnaast is er een toenemende druk op ruimtegebruik door een verschuiving van sportaccommodaties naar de rand van de stad – voornamelijk veroorzaakt door het relatief beperkte economische rendement van sportaccommodaties – en door algemene ontwikkelingen zoals bodemdaling, woningbouw en klimaatverandering. Indien deze trend zich doorzet, zal de beschikbaarheid

van het sportaanbod in de binnenstad afnemen met als risico een reductie van de vraag naar sport als gevolg van een verminderte bereikbaarheid van de sportaccommodaties.

Sport & innovatie (zie slide 94 e.v.)

Motieven voor innovatie in sport zijn zowel op het economische aspect gericht als op versteviging van de kennisbasis en daarmee de concurrentiepositie van bedrijven en kennisinstellingen. Innovaties hebben onder andere betrekking op de verbetering van sportmaterialen, -uitrusting, -voeding, -accommodaties, -management en -trainingsmethodes. Zowel universiteiten, sportbonden als het bedrijfsleven zijn actief inzake innovatie. Niet enkel *sport*bedrijven zijn nauw betrokken bij de sport. Een grove schatting wijst uit dat in Nederland in totaal ruim 300 bedrijven en kennisinstellingen actief op het gebied van onderzoek naar technologische innovaties met betrekking tot sport, gepaard gaan met ruim €3.5 miljoen aan R&D-loonkosten.

Tot slot

Het uitgevoerde onderzoek brengt voor het eerst de financiële stromen en economische betekenis van sport in Nederland gestructureerd in kaart. Hierbij werd zorgvuldig aandacht besteed aan het vermijden van overschattingen en dubbeltellingen. Daarnaast werden op hoofdlijnen vier onderwerpen van naderbij bekeken – gezondheidszorg, ruimtelijke ordening, innovatie en evenementen –, echter zonder alle aspecten van deze onderwerpen in detail te onderzoeken.

Sport & Economie in Nederland is niet enkel een sector met een aanzienlijke economische betekenis en verwevenheid (0.85% van het BBP), maar is ook maatschappelijk zeer relevant door onder meer het grootschalige vrijwilligerswerk en de relatie tussen sport en gezondheid. Het in kaart brengen van deze socio-economische betekenis en van de onderliggende financiële stromen vormt dan ook een belangrijke bijdrage aan het grondig begrijpen van de relaties en mechanismen tussen de verschillende spelers van vraag naar en aanbod van sport in Nederland en het gebruik van deze kennis voor beleidsinitiatieven. Belangrijk hierbij is om het begrip Sport & Economie niet als een statisch, maar als een dynamisch geheel te benaderen. In de toekomst is het verder van belang om de vinger aan de pols te houden van de socio-economische evolutie van zowel het sportaanbod dat door de overheid wordt ondersteund als van de commerciële activiteiten met betrekking tot sport.